

El descobriment

"Tampoc no hauria d'atribuir-me'n jo el descobriment: l'ermita és oberta, sense porta ni reixa, hi entra l'aigua i la pols, i les pintures són plenes de ratlles, noms gravats amb navalla, dates de les abundants visites dels vàndals, i grans taques d'humitat."

Això era un matí de diumentge, fa pocs dies. Havia plogut, com vostès saben, i la muntanya estava espessament verda, tan verda i tan espessa que no semblava una de les nostres mutanyes de voramar. El Desert de les Palmes, com vostès saben també, és un paratge bellíssim que tanca pel nord la Plana de Castelló; una gran part del lloc era bosc, i una gran part del bosc es va cremar fa un parell d'anys. Els primers anys de la meua residència per aquests tombants, em van ensenyar una cançó que deia més o menys: "Mare, a Sant Bortolo jo no vull pujar/ que han tirat un misto i s'ha encès el pinar/ Ja pugem els frares a apagar el foc/ cantant-li copletes al Nostre Senyor". Això mateix, es va encendre el pinar i ara l'herba hi rebrota verdíssima, i els margallons—crec que són aquestes les "palmes" que donaren nom al paratge—són més abundants a la vista.

Llavors em vaig trobar davant el convent vell, també més visible que mai, per la manca d'arbres. Són les ruïnes de la primera fundació carmelitana, un "Desert", un lloc solitari per la vida eremítica i contemplativa, on els frares meditaven amb una calavera en la mà, fugien del món, i eventualment es retiraven en ermites silvestres—el paratge n'està ple—, menjaven pa i aigua i en els bons moments devien veure el rostre del Senyor i levitaven un pam sobre la terra. El monestir vell és construcció de finals del segle XVIII, va durar menys de cent anys, i va ser abandonat per causa d'humitats excessives i de les solsidies que patia en temps de pluges fortes. De manera que els frares, devers el 1780 o 1790, es van fer un convent nou en posició més sana i elevada. Tampoc no sé si en aquest cas caldria dir "convent" (el llatí *conventus* vol dir aplec o reunió de gent) o "monestir" (del grec *monasteiron*, lloc de solitaris); un "desert" carmelità era, justament, una *reunió de solitaris*, una cosa bastant original.

El convent o monestir vell, actualment, és una ruïna extensa, exemplarment arruïnada; vull dir que fa la sensació que ha estat posada allí exactament com a ruïna, per fer-ne tot l'efecte i la impressió; té tot l'aire d'aquelles ruïnes de convents i missions de les pel·lícules de l'oest. És una ruïna de materials locals, feta de la mateixa terra i pedra rodona que dona el paisatge, coberta de la mateixa herba, amb poques restes d'emblanquinat i de guix, amb heura als murs, bardissars i fonoll. Es poden resseguir perfectament les dependències del convent, una església amb quatre parets sense sostre, en l'interior de la qual s'han salvat mitja dotzena de pins al·tíssims, les cisternes, els edificis conventuals,

i una mena de claustre que era més aviat una pèrgola on devien passejar els frares contemplant l'hort i la mar tan a prop. En un angle del claustre o pergolat hi ha una ermita o capelleta, com tantes se'n troben al Desert, d'aire pobre i teuladeta humil. I allà és on vaig fer el descobriment; la capella és tota coberta, per dins, de pintures al fresc, una perfecta meravella.

El frare que l'ocupava, o que la tenia com a pròpia, o simplement un frare que digué que sabia pintar, va cobrir les parets amb un inventari deliciós de la devoció carmelitana: un sant Joan de la Creu de grandària natural agenollat davant d'un crucifix i una calavera, una Santa Teresa rodejada d'estels que contenen els emblemes de la passió, cors de Jesús i calzes amb l'hòstia, una gran cara de Crist, una mare de Déu d'aquelles que no han canviat d'ençà que les pintaven els monjos bizantins, i que porta escrit al peu en lletra gran i antiga "*mare de deu*", un Sant Josep amb l'infant i amb la vara florida, i al fons una escena que reproduïx la mateixa muntanya del Desert, amb un frare orant al qual se li apareix la Mare de Déu del Carme. La resta de l'espai està cobert amb núvols, inscripcions llatines i emblemes místics, creus del Carmel, i un gran tinter amb una ploma. No sé què en deuen pensar els experts, si és que algú s'ha molestat, o es molesta algun dia, a visitar aquesta ermita. Jo pense que és una mostra absolutament excepcional d'un art que, segons com es mire, no té menys valor que qualsevol romànic rural; és el "romànic" del segle XVIII, una pintura mural humil, plena de símbols i de mística, una mostra única del seu temps. Però, que jo sàpiga (he fet les preguntes oportunes), d'aquesta capella no s'ha ocupat ningú. Si vaig errat, reconeixeré l'error amb alegria.

Tampoc no hauria d'atribuir-me'n jo el descobriment: l'ermita és oberta, sense porta ni reixa, hi entra l'aigua i la pols, i les pintures són plenes de ratlles, noms gravats amb navalla, dates de les abundants visites dels vàndals, i grans taques d'humitat. Què en pensen les autoritats competents, conventuals, civils, culturals o acadèmiques? Vés a saber. Si no han descobert el lloc i les pintures, malament: poc deuen haver buscat. Si l'han descobert i el coneixen, pitjor: no els importa que es desintegre una joia segurament única. Com tantes coses en aquest país, que totes juntes fan un munt de petites desgràcies. En un país més ordenat i civil, un indocumentat com jo no podria mai fer un descobriment com aquest. I que els responsables (algú deu ser responsable, o no?) disculpen i em perdonen.

Joan F. Mira